XXXIX. évf. Cluj-Kolozsvár, 1929 nov.-dec. 11—12 szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapitotta: Dr. BOROS GYÖRGY.

Együtt voltunk, egyek leszünk.

Dávid Ferenc szelleme velünk volt, bennünk müködött és végül meghóditotta mindnyájunk lelkét. Ujra született lelkek mozognak az anyaegyház hivatalos helyein és a magánosok házában. Észrevette nemcsak a kis tanuló, hanem a folytonos munkával foglalkozó nő is, hogy uj tavaszt jelentő ébredés támadott keletről.

Tudakozzuk: vajjon a kolozsvári templomot diszitő kerekkő, vagy a dévai vár omladozó falai mondottak-e többet? A kerek kövön látjuk állni az elbüvölt ajku, a megifjodott lelkipásztort. Szava tüz, tekintete villám.

Az ős falak között halljuk susogni halkuló hangját: ne féljetek. Én meggyőztem a világot. Én veletek vagyok mind, amig keresitek és szeretitek az igazságot. Hitem drága ajándékát Istenemtől vettem, lelkemben tápláltam, sziklává növeltem és boldog voltam vele és benne még akkor is, mikor fenyegettek, gunyoltak. Ellenségeim azt gondolták, hogy engemet büntetnek azzal, ha eltiltanak szószékemtől, nem vették észre, hogy örök életü az ige, az eszme.

A világi bölcsek arra gondoltak, hogy hibáztam, mert nem hallgattam az alkudozók szavára, hogy háromnak mondjam a mi csak egy. A sátán sáfárai arra biztattak, hogy váljak el az én mennyei Atyámtól s járjak egy uton velük, mert akkor bőv földijavak lesznek az én jutalmam. Én maradtam drága Jézusom mellett, aki szegény volt, szivesen nélkülözött földi életében, hogy bőven legyen kincse a mennyben.

Boldog lehetett Dávidunk szelleme, midőn ott látta mindenütt az ő drága falusi népét, akik hivek maradtak hozzá mind ez ideig. Jól esett lelkének, hogy az ifjuság elkisérte Déva várába és ott megérezte, hogy ő csak szeretni tudott, hogy ő nem gyülölködött, haragért haraggal nem fizetett, bosszuálló nem volt, mert bizott Istenében, aki az igazaknak és a hamisaknak is egyedüli birója.

Unitarian school for the ministry
Berkeley
America California

Kolozsvár, Torda, Vargyas, Árkos ifjusága ti boldognak mondhatjátok magatokat, mert ott lehettetek ama nagy uton. A ti lelketek találkozott az ő nagy lelkével és e szent ölelkezésből rátok erő, bátorság, uj elhatározás szállott, hogy vele maradtok s az ő szellemében fogjátok ti is prédikálni Dávid hitét: Egy az Isten!

Ti, akik nem voltatok velünk, készüljetek baráti kézfogóra a a közelgő szent ünnepen. Dávidunk leghivebb tanitványa volt Jézusnak. Az idő igazolta őt. Vele és előtte a születés ünnepén, karácsonykor milyen édes, milyen jó lesz, ha ti mind meghajoltok a nagy mester Jézus emléke előtt és ujból megemlékeztek késői tanitványáról és hü követőjéről Dávid Ferencről. *Főpásztor.*

Dávid Ferenc emlékére.

Csak egy táblát viszünk
A dévavári ősfalak közé.
Csak egy táblát s rajt' nehány betüt.
E táblát hulló könnyünk öntözé,
Miglen reávéstük emlékezetünk.

Ez a tábla a szivünk táblája
S hogy mi van rá irva,
Csak az Isten látja.

A mi erős hitünk gyöngyöző irása,
Szomjuhozó lelkünk éltető forrása.
Sorsunk acél vésőjével róttuk a betüket,
Sorsunk verő ostorától sirtuk rá könnyünket.

És rajta van ezen minden büszkeségünk
S jaj, minden bánatunk.
Népünk történelme, hite, akarása,
Isten keresése és megtalálása,
A mi édes Atyánk titkos busulása,
Bus könnyhullása.

Vertünk volna szobrot aranyból:
Ragyogna-e szebben, mint ez a tábla,
A mi apostolunk megkoronázása?

Királyi emléket szebben koronázni
Még senki sem látott.
Hol a börtön falairól az irás lemállott,
Fejet hajtani mély alázattal
S hulló törmelék közt emelni trónt neki,
Aki nekünk az egy Istent örökké hirdeti.

Hirdette ott is, a dévai várban,
Egyedül is, az örök magányban,
Amig a lelke messze szállott,
Hogy meggyőzze hitben az egész világot:
Hirdette mindenütt a nagy igazságot
Az egy Isten mellett.
S hol egyszer bátran hitvallást tevének,
Üldözéssel, gunnyal, itélettel szemben:
Oda mindenhova
Dávid Ferenc kellett.

Az a lélek, amely erdélyi bérceknek
Börtönfalai közt
Vivta a szabadság meginditó harcát.
Akinek zászlóját viharverések közt
Bénult kezü hősök bontják, bontogatják,
Ősöktől öröklött hihetetlen hittel,
Erőben és kinban vergődő lélekkel
És mégsem cserélnek soha mással,
Sem szivet, sem bút, sem apostolt,
Sem azt a véres, sebet osztó ostort,
Mit az Isten vert rájuk a sorsban.

Csak egy táblát viszünk
És e táblán ott van a mult.
Egy sötét, szomoru november
S a mult romjait is tulnövő nagy ember,
Kinek könnye egykor oda hullt
S ki vércseppekkel irt a kőfalon
Próféciát a zugó századoknak.

Lehullt már az irás, a vakolat,
Szétfujta a vihar vad szele, mint a port,
De mégis, mégis minden porszemet
Bús szivünkbe sodort
S most itt él, itt ég bennünk.

Könnyes, szomoru jaj a jelenünk,
Ám ez az emlék felrázza szivünk,
Meg-megvillantva előttünk
Jövendőnk végtelenbe futó csillagát:

Mig hálánk beszédes zálogul,
Magas Déva-várban, mély megindultságban
Leteszünk egy táblát.

Fogaras. Fekete Lajos.

Dávid Ferenc.

1510–1579 nov. 15.

Eljött ma az ifjui lélek, hogy kegyelettel emlékezzék meg a nagy apostolról, aki 348 évvel ezelőtt Déva várának börtönében vértanu halált halt.

Az ifjui lélek a küzdést keresi s ezért minket Dávid Férencre emlékezve az a nagyszerü, küzdelemteljes, diadalmas pálya ragad meg, melyet Dávid Ferenc befutott. Ma, halálának emlékünnepén, tehát fölelevenitem előttetek Dávid Ferenc alakját, küzdelmes pályáját, szikla-szilárd lelkének a Golgotán aratott utolsó diadalát. Ugy hiszem ezzel áldozhatok legméltóbban a nagy mártir emlékének. Nézzük tehát életét s az abban rejlő mély tanulságokat.

1510-ben született és 1579-ben halt meg. A kolozsvári szegény csizmadia kisded bölcsőjét, a dévai vár jeltelen sirjától elválasztó 69 év az a ragyogó pálya, melyen egyre fölfelé törve Dávid Ferenc örökké a nemes eszméket és az igazságot kereste.

Tanulmányait részint a kolozsvári, részint a gyulafehérvári iskolákban végezte. Nevelkedése és tanuló pályája épen arra az időre esett, mikor a reformáció nagy eszméje égett a keblekben. Ez a szellem az ő lelkét sem hagyta érintetlenül s ifjui lelkesedésének egész hevével csüngött azon. 1545-ben a wittembergi egyetemre megy tanulmányai folytatására, ahol a reformáció eszméi már rég el voltak terjedve. Valószinüleg három évet töltött ott. Onnan a reformáció eszméivel gazdagon megrakodva tért haza s lett azoknak Erdélyben legönzetlenebb apostola. Hazatérte után előbb Besztercén iskolaigazgató, majd Péterfalván katholikus pap és végül Kolozsváron iskolaigazgató lett. Innen egyszerre hivták meg Nagyszebenbe és Kolozsvárra papnak, mely meghivások közül Dávid Ferenc szülővárosának, Kolozsvárnak meghivását fogadta el. Itt kezdődik reformátori müködése. Innen indul el azon a pályán, mely őt a vallási fejlődés külömböző fokain elvezeti az unitárizmusig. Mint katholikus pap is már a lutheri eszmék szellemében prédikál, de csakhamar szakit a katholikus egyházzal s a lutheri eszmék szolgálatába áll. Hogy mekkora vezéri talentumot tanusitott ezen irány szolgálatában, azt legjobban az igazolja, hogy a lutheránus egyház első püspöke ő lett. De a püspöki méltóság nem zárta el előtte a tovább haladás utját. Amint a Kálvin tanai tért hóditottak Erdélyben, Dávid Ferenc azonnal felismerte azoknak szabadabb fölfogását és azokhoz csatlakozott. Csakhamar ő lett ez uj mozgalomnak is a vezére. Itt is a püspöki méltóságig emelkedett, de ő e pontnál sem állott meg, igazságot szomjuhozó lelke itt sem találta meg azt, amit keresett. Mikor János Zsigmond fejedelem udvari orvosának, Blandrata Györgynek, hatása révén megismeri a szentháromság-ellenes tanokat, uj hitfelfogás alakul ki lelkében. Ott hagyja a kálvinisták táborát is és az Isten egységének hirdetője lesz. Isteni ihlettel hirdeti az uj tanokat s azok diadalt aratnak. Gyulafehérvár, Torda, Nagyvárad diadal-

utjának mérföldjelző kövei. A lánglelkü pap szónoklatainak hatására Erdélyország rendjei a vallásszabadságot törvénybe iktatják és törvényesen bevett egyháznak nyilvánitják az unitárius egyházat, melynek első püspöke Dávid Ferenc lett. Tisztelet környezi Dávid Ferenc alakját. Mint igehirdető ellenállhatatlan erejü. Csengő hangjával, észszerü fejtegetéseivel valósággal elragadja hallgatóit, kik áhitattal csüngenek előadásain. Egyetlen prédikációjának hatása alatt egész Kolozsvár unitáriussá lett. Az uj hit követője lett Erdélyország ifju fejedelme is, János Zsigmond s vele együtt Erdély szine-java. Az uj egyház aranykorát élte. Ekkor történt az is, hogy János Zsigmond udvari papjává választotta Dávid Ferencet. De sajnos ez a kor nem sokáig tartott. Az unitárius egyház tiszta egére vihart jósló felhők tornyosultak.

Ugyanis Erdély fejedelmi székébe katholikus fejedelmek kerültek, kik mindent elkövettek, hogy a katholikus egyházat diadalra segitsék a győzedelmeskedő reformáció fölött. Betelepitették a jezsuitákat, kik minden módot és eszközt megragadtak ellenreformációi müködésük keresztülvitelére. Báthory István Erdély fejedelme pedig egy törvényt hozatott, mely szigoruan megtiltott minden további hitujitást. De ekkor Dávid Ferenc talán épen vesztére, uj hitigazságra bukkanva, minden tiltó parancs dacára uj tant kezd hirdetni. A biblia és a saját józan esze inditásából tovább megy egy lépéssel s kimondja, hogy Isten egységének tanával nem fér össze a Krisztus imádása. Igy vitte vissza Dávid Ferenc a kereszténységet az eredeti evangéliumi alapra. Azonban az uj tan nemcsak ellenségeit izgatta fel, hanem saját hiveit is megdöbbentette. Igy köztük Blandratát és több más unitárius vezető férfiut, kik attól féltek, hogy az uj tan miatt az unitárius egyházat végveszedelem érheti. Ezért előbb megpróbálták Dávid Ferencet szép szóval meggyőzni. Blandrata maga is vitatkozott vele, de Dávid Ferenc kiváló bibliai tudásával hamar rávilágitott az igazságra. Ekkor Blandrata a hires unitárius hittudóst, Socinust, hivja segitségül, de Dávid Ferenc ezzel vitatkozva is győztesként került ki a vitából. Megcáfolni nem tudták. Ekkor Blandrata az erőszak fegyveréhez nyult, de Dávid Ferenc hajthatatlan maradt. 1579 február 24-ére pedig Tordára gyülést akart összehivni, mely az uj tan fölött döntsön. Azonban Blandrata megelőzte s bevádolta a fejedelemnél, mint hitujitót és a gyulafehérvári országgyülés a betegsége miatt magát védeni nem tudó Dávid Ferencet 1579 jun. 2-án életfogytiglani börtönre itélte. Igy jutott az igazság nagy apostola Déva vár börtönébe. De vajjon megaláztatás volt-e ez reá nézve. Nem, Dávid Ferenc épen akkor lett a legnagyobb, mikor az igazság vértanujává vált s mikor 1579 november 15-én a halál megszabaditotta a földi szenvedéstől.

De akik a testet megölik, azok a lelket meg nem ölhetik, mely él bennünk s melynek világánál megelevenedni látjuk lelki szemeink előtt a nagy mártir megtört, megszenvedett alakját s látjuk, amidőn lelke utolsó föllángolásával, reszkető kézzel, de szikla-

szilárd lelkének őszinte megnyilatkozásával e szavakat irja a börtönpenészes falára: „A pápák kardja, a kereszt s a halál képe — semmi sem fogja az igazságot utjában föltartóztatni, azt irtam, amit éreztem s amit érzek, bizó lélekkel hirdettem“, aztán visszahanyatlik s örökre elnémul, de e vallomás, mellyel a halál küszöbén minden szenvedését, minden küzdelmét megpecsételi, örökké fog hangzani. Hangozzon is, legyen biztatónk, legyen e vallomása beirva szivünk mélyébe és e vallomással együtt éljen ott örökké a nagy mártir dicső emléke! **Darkó Béla.**

A Dávid Ferenc-évforduló.
1579—1929.

„Nekünk ez lesz az utolsó Dávid Ferenc-ünnepség!“ Igy beszéltek az öregek s volt bennük valami kis szomoruság. Igazuk volt. A legközelebbi ünnepség, Dávid Ferenc halálának 400 éves évfordulója 1979-ben lesz. Vajjon ki fogja megérni, nemcsak az öregek közül, de közülünk is?! Ez volt hát az utolsó ünnepély igen sokunk számára. Azt hitte volna az ember, hogy ennek az ünnepélynek az oroszlánrészét az öregek fogják kiélvezni. Ám valami szép belenyugvással s talán a jövő biztositása kedvéért is, az öregek átengedték ezt az oroszlánrészt a fiataloknak. Talán ezt gondolták: „hadd tanuljanak bele ezek a fiatalok. Mi már rendeztünk két ünnepélyt is, egyiket 1879-ben, a másikat 1910-ben, Dávid Ferenc halála és születése 300 és 400 éves évfordulóin.“ Vagy talán lelki szemeikkel a jövőbe néztek s igy ünnepeltek: „mi már nem leszünk ott, de ott lesznek ezek a fiatalok. Nézzük őket, hogyan ünnepelnek s akár azt is képzelhetjük, hogy most van 1979.“ Igy jutott az ifjuság ilyen fontos és szép feladathoz. Az eszme különben főtisztt. püspök urunké volt, aki már évekkel ezelőtt, Amerikában és Angliában jártában is hirdette: „az 1929-es évfordulót ti fogjátok megrendezni, fiatalok. Nektek kell Dávid Ferenc szétrombolt emléktábláját helyreállitanotok.“ És megmozdult az ifjuság Erdélyben, Angliában, Amerikában. Eredménye ez: egyedül Erdélyből több harmincezer lei gyült össze tisztán csak gyerekektől, az ifjuság felnőttebb részeinek adományai még csak most kezdenek jönni. Amerikai és angol testvéreink szintén megfelelő összeggel fognak ehez az emlékalaphoz hozzájárulni.

A Dávid Ferenc-ünnepségek szombaton, november 9-én délután kezdődtek meg. A Dávid Ferenc Egylet vezetősége a következő meghivót bocsátotta ki:

A *Dávid Ferenc-Egylet* folyó évi november hó 9-én délután 5 órakor a kollégium disztermében Dávid Ferenc halálának 350 éves évfordulója jegyében tartandó *rendes évi közgyülésére.* Program: 1. Énekel a Dávid Ferenc-Vegyeskar. Oláh K.: Dicsőség. 2. Imádkozik Szent-Iványi Sándor lelkész. 3. Elnöki megnyitó.

Tartja dr. Boros György püspök, ügyvezető-alelnök. 4. Külföldi vendégünk üdvözlése. 5. „Dávid Ferenc hatása“ cimen felolvas dr. Boros György püspök. 6. Énekel a Teol. Akadémia énekkara. Mendelssohn: Gloria. 7. Felolvas dr. Varga Béla egyházi főjegyző: Ami örökkévaló Dávid Ferenc müvében. 8. Jelentés az Egylet évi müködéséről: Szent-Iványi Sándor. 9. Választások. — *Nőszövetség beszámolója:* 10. Megjelenteket üdvözli dr. Boros Györgyné elnök. 11. Titkári jelentés: Ürmösi Károlyné főtitkár. 12. Záró ének: Te benned biztunk...

Az ünnepség telt ház és telt szivek mellett zajlott le teljesen a müsor szerint, kivéve a két titkári jelentést, amelyek az idő előrehaladottságára való tekintettel elmaradtak. Nem emeljük ki egyik programszámot sem a többi közül. Mindenik szép és emelkedett volt, igen nagy hatást téve a hallgatóságra. Egyébként reméljük, hogy a két felolvasás nyomtatásban is meg fog jelenni. A közgyülésen fájdalommal nélkülöztük Gr. Horváth Tholdi Rudolf, egyleti elnök urat, kit betegsége megakadályozott a megjelenésben. Lelkileg azonban velünk volt és szép levél kiséretében 3000 leit küldött egyletünk javára. Meg kell itt emlékeznünk kedves amerikai vendégünkről, Rev. Melvin L. Welke urról, akit az Amerikai és Angol Unitárius Társulatok azért küldöttek le hozzánk, hogy résztvegyen ünnepségeinken. Üdvözleteinek tolmácsolása közben több mély gondolatot érintett a mi közös sorsunkról, lehetőségeinkről, teendőinkről. Éreztük, hogy rajta keresztül kedves amerikai és angol unitárius testvéreink beszélgetnek velünk s küldik igazi, meleg szeretetüket.

Kiemelkedő pontja volt még közgyülésünknek az uj választmányi tagok megválasztása. Uj választmányi tagok lettek a régiek mellett: Dr. Jancsó Ödönné és Gálfi Zsigmond, kollégiumi igazgató.

Este müsoros összejövetel volt a következő számokkal:

1. Énekelt a Teol. Akadémia énekkara. Révfy G.: Rendületlenül. 2. Szavalt: Kovács Lajos teológus. 3. Gyallai-Pap Domokos: „Dávid Ferenc bucsuzása“ cimü egy felvonásos szindarabját előadták:

Dávid Ferenc: Ürmösi Gyula, Székely Mózes: Lőrinczi Gergely, Hunyadi Demeter: Fülöp Árpád, Kornis Ilona: Kriza Judith, Királyfalvi: Mikó Imre, Egy pap: Nagy Sándor, I. ifju: Bede Emil, II. ifju: Nagy Béla, udvari lányok a Kornis Ilona kiséretében: Barabás Margit, Bedő Borbála, Gömbös Baba, Major Margit, Szabó Lili, Szakáts Mártha, Toók Zsuzsika, fiuk a Székely Mózes kiséretében: Gálfi Elek, Pálfi Károly, Benedek Áron.

4. Énekelt a Dávid Ferenc Vegyeskar. Demény D.: Szerenád. 5. Novellát olvasott fel S. Nagy László: Stáció cimen. 6. Énekelt a Teol. Akadémia énekkara. Révfy G.: Dalfüzér.

Az igen szépen sikerült estély számai közül ki kell emelnünk a teológusuk dalárdájának szereplését, valamint a Dávid Ferenc Vegyeskar bemutatkozását. Mindhárom dalárda preciz énekléséért az érdem Ütő Lajos karnagyé, aki fáradtságot nem kimélve, nagy lelkesedéssel és kiváló zenei tudással határozottan nivós énekkart for-

mált ugy a teológusok, mint a Vegyeskar tagjaiból. Gyallai Domokos szindarabja szépen sikerült előadásban alkalmas arra, hogy minden egyházközségünk előadassa ifjusági mükedvelőivel. Az a nemes patina, amellyel az egész darab az egy felvonások szürkeségéből történelmi játékká lészen, oly müvészet, amilyet nálunk csak Gyallai tud produkálni. Ezzel a darabbal méltó emléket állitott Dávid Ferencnek. S. Nagy László mélyjáratu novellája igen szép hatást ért el. Kovács Lajos szavalata, valamint a darabot játszó teológusok és leányok teljesitménye igen jó fényt vet ifjuságunk szellemi nivójára.

Főtanácsról alábbiakban számolunk be:

Unitárius Egyházi Főtanács gyülése.

Ünnepies rész. November 10-én (vasárnap) reggel 9 órakor kezdődött a Dávid Ferenc halála 350 éves évfordulójának ünneplése diszközgyülés keretében. Ferenczy Géza főgondnok tartalmas elnöki megnyitóban emlékezett meg a nagy vallásalapitóról. Dr. Boros György püspök lelkes hangu határozati javaslatot terjesztett be a minden év november 2-ik vasárnapján tartandó Dávid Ferencünnepségekről. Amerikai és angol hitrokonaink üdvözletét *Melvin L. Welke*, amerikai unitárius lelkész hozta el. A szász evangélikus egyház nevében Piringer Ottó szászvárosi ev. lelkész, az ortodox egyház képviseletében Dr. Stanca Şebastian mondottak lelkes hangu üdvözletet. A magyarországi unitáriusok testvéri üdvözletét Józan Miklós püspöki vikárius tolmácsolta. Az ünnepi közgyülésről az egész nagyközönség a templomba ment, hol Dr. Boros György püspök mondott emelkedetthangu áhitatos imát, Csifó Salamon teológiai dékán a Ján. 13:15. alapján a nagy vallásalapitó emlékéhez méltó szép egyházi beszédet mondott, melyben kifejtette, hogy Dávid Ferenc példát adott nekünk az igazságkeresésre, a szeretetre és egymás megbecsülésére. Ima és egyházi beszéd között a Dávid Ferenc Vegyeskar, kiegészitve zenekarral, Ütő Lajos karnagy preciz betanitásában, kiváló hozzáértéssel adta elő Mendelssohn 42. zsoltára I. részét.

Délután kezdetét vette a *hivatalos ügyek* tárgyalása. A püspöki, E. K. Tanácsi, jószágfelügyelőségi, pénzügyi jelentések mind pontos részletességgel számoltak be egy év történetéről. Életbeléptették az uj nyugdijszervezeti szabályzatot, mely a helyzet szerint tisztességes megélhetési lehetőséget nyujt a nyugalomba menőknek. Kimondotta az Egyh. Főtanács a lelkészi egyensapka kötelező viseletét hivatalos funkciók alkalmával. A mintát Tóth István rajztanár készitette. A belső emberek áthelyezéséről szóló törvény tárgyalása levétetett napirendről, miután az egyh. szervezeti törvény uj átdolgozást kiván s ezzel kapcsolatban tárgyalás alá fog jönni. A vagyoni ügyek gyenge állása ismét fel kell buzditsa világi hiveinket, hogy az egyház segélyezéséhez fokozottabb mértékben járuljanak hozzá, mert a belső emberek a nagyösszegü hozzájárulást tovább nem bir-

ják! A nevelésügyi jelentésekkel kapcsolatban legszomorubb és legaggasztóbb képet „szorványaink“ mutatják s éppen ezért ezeknek megmentésére lelkes elhatározással kimondta a Főtanács egy missziói lelkész azonnali beállitását és minden szükséges intézkedés beinditását. Egyh. tanácsosnak megválasztatott: Puksa Endre, erdőtanácsos. E. K. Tanácsosnak: Vári Albert, Kovács Kálmán és Dr. Gyergyay Árpád. Székelykereszturi főgimn. f. ü. gondnoknak: Dr. Fekete Gyula, marosvásárhelyi ügyvéd.

Főtanács után részben automobilokon, részben vonaton többszáz ember utazott le Dévára, hogy Dávid Ferenc halálának 350-ik évfordulóját a helyszinen megülje. A dévai rendezőség az alábbi sorrendet adta ki:

Dávid Ferenc halálának 350 éves évfordulója. Dávid Ferenc, az egyházalapitó első unitárius püspök mártirhalála 350-ik évfordulója alkalmával a kolozsvári országos ünnepségek megkoronázásaként Déván 1929 november hó 12-én a dévai városi szinházban kultur-estélyt és november hó 13-án fenn a dévai várban, a meggyőződés és lelkiismeretszabadság mártirja kinszenvedésének szinhelyén, a helyreállitott emlék-tábla felavatási ünnepélyét rendezzük meg, amelyre honfitársainkat szeretettel meghivjuk. Kolozsvár—Déva, 1929 október 30. *Az Országos Dávid Ferenc-Egylet és a hunyadmegyei magyar ifjuságból alakult rendezőbizottság.*

A dévai szinházban november hó 12-én este 9 órakor tartandó kultur-estély müsora: 1. A kolozsvári Dávid Ferenc-Énekkar: *a)* Mendelssohn zsoltárát és *b)* Demény szerenádját adja elő. 2. Prologust mond Perédy György, a nagyváradi Szigligeti Társaság főtitkára. 3. Liszt VIII. rapszódiáját játsza zongorán Szentmártoni Kálmánné Sándor Ella. 4. Szaval László Irénke. 5. A tordai Dávid Ferenc-Vegyeskar magyar dalokat és népdalokat énekel. — Szünet. — 6. Az udvarhelyszéki vargyasi székely ifjak énekkarának előadása: *a)* Révfy: Magyar nóták, *b)* Köveskuty: „Száraz ágon...“ 7. Puksa Endréné Boros Irén énekel: *a)* Farkas Ödön: „Sir a nóta“, *b)* Lavotta Rezső: Rég volt“. Zongorán kiséri Nussbaum Józsefné. 8. S. Nagy László, az Unitárius Irodalmi Társaság titkára, az Erdélyi Szemle főszerkesztője elbeszélést olvas fel. 9. Berivoy József éneke saját zongorakiséretével. 10. „Dávid Ferenc bucsuja“, szindarab egy felvonásban. Irta Gyallay Domokos iró, a Magyar Nép főszerkesztője. 11. A háromszéki árkosi székely ifjak dalárdájának befejező éneke.

November hó 13-án délelőtt 10 órakor a várban az emléktábla leleplezése: 1. Dalkörök éneke. 2. Imát mond és az emléket felavatja Főtisztelendő Püspök ur. 3. Az emlékkő felállitásának rövid ismertetése. 4. Beszéd az ifjuság részéről. 5. Szavalat. 6. Az emlék-kő átadása a Hunyadmegyei Muzeumnak. 7. Dalkörök éneke.

Az ünnepségek program szerint zajlottak le, kivéve, hogy az estélyen a megnyitó éneket nem a kolozsvári Dávid Ferenc Vegyeskar, hanem a Teológus Énekkar adta elő Ütő Lajos karnagy szakavatott vezetésével. Itt külön ki kell emelnünk azt a szép fejlődést,

amelyet Déván megjelent dalárdáink tanusitottak. A Tordai Vegyeskar Erdős Mihály karnagy, az Árkosi Dalárda Régeni Áron és a Vargyasi Énekkar Kiss Károly karnagyok vezetésével, nem is emlitve a kolozsvári dalárdákat, amelyeknek szép szerepléseihez Ütő Lajos karnagy már hozzászoktatott évek hosszu során át, — oly szép munkát és teljesitményt nyujtottak, hogy igazán mindnyájan büszkék lehetünk rá.

A programból még csak az üdvözléseket kell kiemelnünk, mint amelyek ott nem voltak feltüntetve. Amerikai és angol testvéreink nevében Melvin L. Welke, E. K. Tanács nevében Dr. Ferencz József, a Lelkészkör nevében Csifó Salamon, az ifjuság nevében Vaályi Ilonka, a hunyadmegyei Magyar Párt nevében Dr. Meskó Miklós helyeztek koszorut az ujonnan felállitott emléktáblára.

Felvételek a dévai várból.

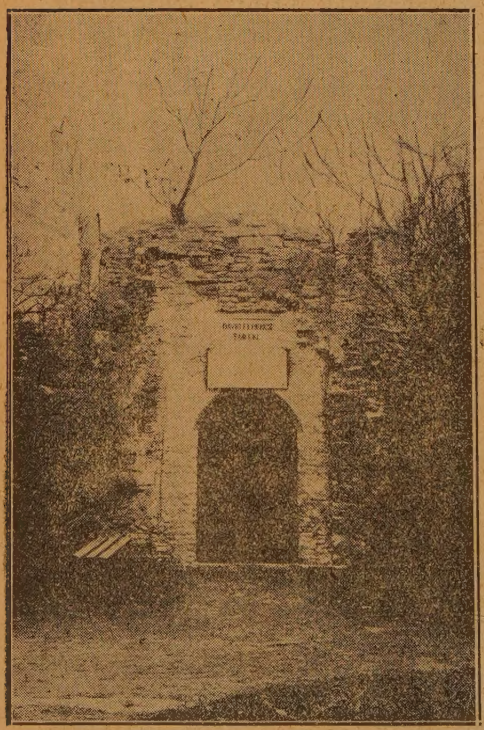

Dávid Ferenc börtöncellájának bejárata.

A cellában levő márványoszlop, amelyet most állitottak vissza.

A cella felett kivül különböző nyelveken állanak ezek a feliratok: Dávid Ferenc emléke.

MONUMENT

ridicat în amintirea lui Francisc Dávid, fondatorul şi primul episcop al bisericei unitariane maghiare, care în acest loc a murit ca martir în anul 1579.

DEM ANDENKEN

Franz Dávid, des Gründers und ersten Bischofs der ungarischen unitarischen Kirche, der hier in Jahre 1579. eines Märtyrertodes gestorben ist.

THIS MONUMENT

is dedicated to the memory of Francis Dávid, founder and first bishop of the Hungarian Unitarian Church who suffered martirdom in this castle in the Jear: 1579.

A bensőséges szép ünnepség után püspök urunk fogadta a tisztelgő küldöttségeket, majd bankett volt a Fehér Kereszt diszes termeiben. Bankett után kirándulást rendeztünk a vajdahunyadi várhoz s azután szétoszlott az ünnepségre összegyült többszáz főnyi közönség.

Külön kell kiemelnünk a dévai magyarság igazi áldozatos vendégszeretetét, amellyel több mint 300 vendéget fogadtak a legmelegebb szeretettel. Fogadja ugy a rendezőség, Dr. Meskó Miklós és Veress Béla urakkal az élén, mint a dévai magyarság, leghálásabb köszönetünket.

Dávid Ferenc emlékoszlopa ujra áll hát. De álljon ez a mi sziveinkben is s akkor a 400-as évforduló is erősen, munkálkodva fogja érni kis egyházunkat.

Sz. I. S.

Üdvözlések a Dávid Ferenc-ünnepségre.

TÁVIRAT.

Boros G. unitárius püspök urnak.

A magas Régenstanács felhatalmazott engem, hogy Önnek és az unitárius egyház Főtanácsának tolmácsoljam köszönetét a hűség- és hódolatérzésekért, melyeket egyházuk alapitója és első püspöke, Dávid Ferenc 350 éves emlékünnepe alkalmával kifejeztek.

Hiotu, a Királyi Ház minisztere.

Boros unitárius püspök, Cluj.

Buc. Eln.

Mélyen megindulva a Dávid Ferenc alapitó püspök halálának 350 éves évfordulója alkalmából tartott Főtanács üléséből küldött jókivánságoktól, szivélyesen köszönöm a küldött üdvözletet és biz-

tositom az állam és kormány jóindulatu támogatásáról az Önök által törvényeink védelme alatt a kulturáért és társadalomért kifejtett tevékenységében. *Maniu Gyula.*

Kedves Püspököm!

Ön méltán vádolhat engem válaszom megbocsáthatatlan késéséért nagyon kedves és hizelgő levelére. A tény az, hogy mikor levele a belfasti cimemre megérkezett, falun voltam s következőleg a levél csak később jutott hozzám.

Mikor megkaptam, két feladat fölött tépelődtem. Egyfelől kilátás egy utazásra, ujból való meglátogatása annak az országnak és egyháznak, hova 1879-ben utaztam, valóban vonzó volt, sőt szinte kötelességemnek éreztem, mellyel tartozom azoknak, akik barátságukba fogadtak, mint a főtanács tiszteletbeli tagja. Másfelől kételkedtem a kisérlet okosságában, mert bár egészségem jó van, erőm nincs kimeritve. mégis egy utazás a kontinensen keresztül télen, 88 éves korban, ugy tetszett, mint az isteni gondviselés megkisértése. Mindezek dacára, nehezemre esett el ne fogadni egy olyan alkalom felujitását, amelyet annyira élveztem 38 éves koromban. Ezért haboztam és késlekedtem. De most, végre, azt kell mondanom, hogy az óvatosság győzött s kényszerit egy valódi öröm magamtól való megtagadására s kérni önt, fogadja el távollétemnek ezt az akaratlan magyarázatát.

Ön felhivott, hogy nyilatkozzam egyszerre a történelmi jelentőségéről és az önök nagy alapitója, Dávid Ferenc heroikus karrierjének tulajdonitott maradandó értékről. Ez nem könnyü feladat, de egy nehány egyszerü szóban, tehetségem szerint, megpróbálom Ma nagyon kedveljük az evolució, a fejlődés fogalmát és gondolatát. A szépségnek és csodálatnak hatalmas érzése sugározza be elménket, amint Dávid Ferenc felfogásának és cselekedeteinek kifejlődését szemléljük, nyomon követve őt az egymásután következő fejlődési fokozatokon, amelyek rendre szerzett tapasztalatai alapján eljuttatták a katholikus pap, protestáns lelkész, kálvinista református fokozatain keresztül, mignem végül unitárius hitvalló dicsőségét szerezte meg. Szellemének fejlődése folytonos és gáncsolhatatlan volt egész pályafutásán keresztül. Végül szilárd álláspontra jutott, ahol a kétségek és nehézségek eltüntek a megtámadhatatlan igazság tiszta fényében. Ettől kezdve megdönthetetlenül állott, mert fél igazság az ő számára lehetetlen volt. Nem félt, hogy ujitónak mondják, mert szilárdan állott a régi és mégis uj hitben: „Egy az Isten". Felfogása e nagy hitről valóban uj volt, uj, egy uj napfelkeltének az ujdonságával. Mégis ugy beszélni róla, mint aki már megállott a fejlődés utján, hamis beállitás volna. Távol állott tőle, hogy végleges megállapodásra jusson. Sem az értelem, sem a cselekvés nem érte el a végcélt. Az igazság, melyhez elért, nem volt csupán csak fényüzés egyéni, önző örömökért, hanem magáért az igazságért. Az igazság ereje odaemelte, ahol másoknak vezetője lett. Lelke egy magas

misszió tudatától égett. Saját gondolatát nem fordithatta vissza s nem tudott tartózkodni a terjesztésétől sem. Neki oly zászlóvivőnek kellett lennie, akit kortársai elismertek és meghallgattak. Bátran kellett megvallania és habozás nélkül hirdetnie meggyőződését, nem törődve azzal, hogy mibe fog kerülni és készen bármi áldozatra. Martir lelke volt és azok az emberek, kikből hiányzott az ő meg nem alkuvó bátorsága, mártir-halálba üzték. Vannak vértanuk, akiknek a váratlan, gyors halál csapása megkönnyebbülés; vannak mások, akik tüzlángok közt szenvednek ki. Dávid Ferenc sorsa hosszas szenvedés volt a dévai várbörtön rémségeiben, elfelejtve barátaitól, rágalmazva ellenségei által, a szellem bebörtönözve, a test betegségtől marcangolva. Lassu és irtózatos mártirság! Ezt elszenvedte, igy halt meg, de ez nem volt a vég. Szelleme tulélte börtönét, élő lélekkel fegyverezve fel egyházát, mert az önök egyháza ma is Dávid Ferenc egyháza, az ő bátorságának az egyháza, az ő meggyőződésének az egyháza, sötétségből örökkön a világosság felé, az emberi félelemtől az Isten szeretetéhez haladó egyház.

Századok tüntek el az ő kora óta, hire nagyobb, fényesebb, mint valaha és sokan, akik nem tudják osztani felfogását, magyarázatát a vallás egy vagy más vitatott kérdésében, kénytelenek mégis meglátni és tisztelni benne azt, aki a legfőbb példát követni törekedett, ugy tanubizonyságot téve, hogy az Ur Jézust őszintén szerette.

És most, kedves püspököm, csak az ön kedves gondolatainak a viszonzása marad rám, biztositani önt arról, hogy mennyire nagyra becsülöm egy félszázaddal ezelőtti napok emlékét, mikor mindketten fiatalok voltunk és abban az előnyben részesültünk, hogy azon társaságban foroghattunk, amely az ön őszinte és egyeneslelkü elődjének, Ferencz Józsefnek tisztelt személyisége körül csoportosult.

Fogadja jó kivánságaimat ugy ön, mint az egyház, amelynek élére állittatott és minden egyes tagja.

Őszinte hive:

Gordon Sándor, s. k.

The General Assembly of Unitarian and Free Christian Churches

London, 1929 november 1.

Az Erdélyi Unitárius Egyház Püspökének és Főtanácsának.

Testvérek!

A General Assembly of Unitarian and Free Christian Churches nevében szivélyes köszöntésünket és üdvözletünket küldjük a Dávid Ferenc halála alkalmából tartandó 350 éves évforduló ünnepélyre.

Midőn önök össze fognak gyülni Déván, érezni fogják, hogy apostoli alapitójuknak a szelleme valósággal önöknél van. Az a bizonyság, amellyel ő az igazságért harcolt, az ő fáradhatatlan munkássága és mártir halála többet jelent az egyszerü kegyes visszaemlékezésnél. Uj életenergia forrása az az önök vérében, amely

összekapcsolja önöket a multtal és örökéletü reménységgel erősiti a jövőre. Ő még mindig szól önökhöz: „álljatok szilárdan a hitben és legyetek erősek“.

Kérjük fogadják el ezeket a szavakat a mi testvéri szeretetünk jeléül és biztositásául a mi állandó rokonérzésünknek abban a keresztényi munkában és imádságban, amellyel önök Istenországa, mint a szeretetnek, békességnek országa eljöveteléért imádkoznak.

Állandó őszinte tisztelettel

Martineau Edith M., elnök. — **Lee Rozalind E.**, külföldi bizottság elnöke.

Drumond H. Willian, a külföldi bizottság tagja. — **Rowe Mortimer**, titkár.

NŐK VILÁGA.

Elnöki beszéd.

Tisztelt Közgyülés! Érzem, hogy e percben Dávid Ferenc szelleme lebeg fölöttünk. Mert mi rajongó hittel és lelkesedéssel idéztük azt Az ő nagy lelkének ereje vezérel minket és megmutatja az utat, melyet követnünk kell. Mindnyájan kell hogy érezzük egyforma tudatossággal, hogy él bennünk a hit. És pedig az unitárius hit. Ez a szó magában foglalja az együvétartozást és összetartást. Ez a fogalom kell hogy áthassa a mi Nőszövetségeinket is. Azért hangsulyozom ezt különösképen ezen a rendesnél ünnepélyesebb közgyülésen, mert ugy tapasztaltam, hogy némely helyen, ahol megalakult a Nőkszövetsége, szeretik magukat ugy emliteni, mint „Unitárius Nőegylet“, vagy csak egyszerüen: „Unitárius Nőkszövetsége“. Lobogtassuk meg a zászlót, melyre fel van irva a név: „Dávid Ferenc Egylet Unitárius Nőkszövetsége“. Kell-e ennél szebb cim és fogalom? Ehez csatlakozott nagy lelkesedéssel az ifjuság is, a jövő reménysége, melyben nekünk nagy örömünk telik. Haladjunk együtt mindnyájan a nagy szellem által kijelölt uton. Egyforma buzgósággal és lelkiismeretességgel és érezzük a szó valódi értelmében, hogy együvé tartozunk.

Ezzel áttérek tavaly kijelölt programomra és beszámolok az egyes látogatásokról, melyeket ebben az egyleti évben tettem. Először is májusban Budapesten voltam, és pedig olyan szerencsés volt az ottidőzésem, hogy jelen lehettem a konfirmatión és a Nőkszövetsége közgyülésén. Ez utóbbin kedvesen fogadtak és üdvözöltek, mint az erdélyi D. F. E. Unitárius Nőkszövetségének elnökét. Örvendtem, hogy a tőlünk oly távol lakó testvéreinknek belsö ügyeibe

bepillantást nyerhettem. Láttam, hogy buzgón dolgozik a kicsiny sereg. Kik között sok innen felszármazott kedves ismerősömet láthattam viszont. Vezérük Józan Miklósné, ügyesen és szabatosan intézi az ügyeket. Mellette a másik papnénk Barabás Istvánné, mint végzett tanárnő, sok hasznos szolgálatot tehet egyleti ügyekben. Harmadik papnénkkal, Csiky Gábornéval nem találkozhattam, nem volt Pesten. Ők inkább az angol és amerikaiak nagylelkiségéből fennálló missziói házban vannak elfoglalva.

Második utam a gyönyörü Torockóra vezetett, harangszentelésre. Még most sem tudok elfogódottság nélkül visszagondolni a szép, régi templomban tartott ünnepségre, melynek főékessége a 16 festői szép ruhába öltözött leány éneke volt. A hirneves énekvezér Péterfy Gyula alkalmi dalát adták elő müvészesen. A torockói kedves papné csak nemrégen ezelőtt költözött el az élők sorából, hosszas betegség után. Azt hiszem, ennek a szomoru körülménynek tudható fel, hogy ebben a népes eklézsiánkban még nincsen megalakulva a Nőkszövetsége. De Leányegylet már van és szépen müködik. Igy ez sem késhetik soká. Átrándultunk Torockószentgyörgyre is. Itt sincsen papné De azért van Nőkszövetsége. Ez főképen a tanitónő és néhány buzgó elöljáró asszonyunk érdeme. Utközben érintettük Sinfalvát. Itt Árkosy Tamás lelkészünk házánál kis pihenőt tartottunk. A kedves háziasszony szivélyesen fogadott és tájékoztatott az ottani Nőkszövetségéről.

Azután Aranyosrákoson az egyház 300 éves önállóságának ünnepén vettünk részt A kiesfekvésü község kis templomának ünnepsége fényesen sikerült. Ebben nagyrésze van a lelkész-pár fáradhatatlan, buzgó munkásságának. A fiatal papné üdvözölt a nők nevében. Elmondotta, hogy alig egy fél éve alakult meg ott a Nőkszövetsége. Én elismerésemnek adtam kifejezést, mert müködésüknek látható jele egy nagyon szép szószéktakaró, melyet ily rövid idő alatt himeztek.

Következő alkalommal Tordátfalvára, a férjem szülőfalujába látogattunk el, harangszentelésre. Ez az ünnepség bővelkedett érzelmi és megható momentumokban. A tiszteletnek és szeretetnek ilyen spontán megnyilvánulását csak ritka alkalmakkor élvezheti az ember. Azért kevés idő jutott a Nőkszövetsége ügyének megvizsgálására. Arról értesültem és láttam, hogy szépen müködik. A papnét különösen ki kell emelnem, kivált abban a tekintetben, hogy a falusi asszonyokkal sokat és szivesen foglalkozik. A hosszu téli délutánokon és estéken összegyüjti őket és együtt olvasnak és kézimunkáznak. A templom részére gyönyörü szószéktakarót készitettek, melyhez a hozzávalót a fulusi asszonyok adták össze és a himzést egyedül a papné végezte. Ezen harangszentelési ünnepélyt nagyban emelte az, hogy azon jelenvoltak kedves angol vendégeink: Miss Lee, az angol Nőkszövetségének titkára és Miss Hargrove. Előbbi nemcsak hogy szép beszédet tartott, hanem mint aktiv lelkész, az urvacsora-osztásnál is segédkezett. Ezen kirándulásunk alkalmával

rövid időre megpihentünk Székelykereszturon. Ez elég volt arra, hogy meggyőződjem, miszerint ott a Nőkszövetsége egyike a legvirágzóbb egyleteinknek. A vezetés jó kezekben van. Az elnöknek jó segitsége a szeretetreméltó papné, kit hivei sok dicsérettel halmoznak el.

Hazafeléutunk közben még egy stációt tartottunk Segesváron. Sajnos, itt nem sok alkalmunk volt a Nőkszövetségének ügyeivel megismerkedni. Nem sikerült egy gyülést összehozni. Ugy látszik, az idő nem volt alkalmas erre. A papnéval azért sok fontos kérdésről beszélgettünk és láttam, hogy szép munkásságot fejtenek ki, kivált társadalmi téren, zene és estélyek rendezésével.

Elnöki beszámolóm végeztével nagy örömömet fejezem ki, hogy az éneket mindenütt szépen kultiválják. A legtöbb helyen kiváló énekkarok vannak. Itt a központban most alakult ujra a D. F. E. énekkara. Eddig sokat küzködtünk, hogy asszonyaink és leányaink jobban megkedveljék az éneket. Mig most a fiatalság rájött, hogy jobb a vegyeskar, mint a nőikar és kedves buzgósággal kezdtek hozzá ujra az ének miveléséhez, Ütő Lajos szakavatott vezetése mellett. Még csak azt szeretném, hogy a templomokban a gyülekezeti énekekben intenzivebben vegyenek részt nőink.

Dr. Boros Györgyné.

Titkári jelentés.

A kolozsvári D. F. Egyleti Nőkszövetsége választmányának megbizásából a szövetség 1928—29. év müködéséről van szerencsém röviden beszámolni a m. t. Közgyülésnek.

A D. F. Egyleti Nőkszövetsége mind nagyobb és nagyobb célkitüzéssel iparkodik munkálkodni s igy hasznára válni, segitségére lenni Egyházának és fajának. Amit kifinomult asszonyi szivek meg- és átéreznek, amit leleményes női fejek elgondolnak, abból előbb-később, de mindig szép és nemes dolgok valósulnak

A nők munkája csöndes, áldozatos, folyamatos munka, nem igényel harci riadót, de annál szebben kifejeződik a cselekedetekben.

Dávid Ferenc lobogója alá sorakozik a Nőkszövetsége és az Ő nagycélra törő lelke vezeti az odaadó, önzetlen, lelkes munkában az egy igaz Isten segitségével.

Ime a munkásság ujabb eredménye: a már Kolozsvár társadalmának köztudatába ment s nagy és általános érdeklődéssel kisért. őszi kultur-estéket (8 előadást) ismét megtartotta a Nőkszövetsége

A nyolc előadónak e helyről is hálás köszönetet mond a magas nivóju, élvezetes előadásokért.

Decemberben szép és lélekemelő karácsonyfa-ünnepre gyüjtötte egybe az unitárius hiveket és gyermekeiket, ellátva bőséges ajándékkal.

Január, február, március és áprilisban egy-egy szépen sikerült kötőkét rendezett komoly és szórakoztató müsorral.

Májusban óriási tevékenységet fejtett ki a Nőkszövetsége akkor, amidőn vállalta, előkészitette és megvalósitotta az utcai gyüjtőnap nehéz és fárasztó teljesitményét, melynek gyönyörü eredménye boldog büszkeséggel tölthet el minden abban résztvevő női szivet. Ez alkalom szép anyagi sikere csak fokozza majd az erkölcsi eredményeket is s elvezet olyan magas cél megvalósitásához, melyet csak a szerető, gyöngéd, de kitartásban, akaratban erős női szivek álmodnak . . .

A tavaszi és nyári hónapok másik nagyjelentőségü tényeként a Nőkszövetsége bevezette az unitárius cselédleányok lelki gondozását. Lelkes tagjai a választmánynak vasárnap délutánjaikat áldoz zák e nemes célu munkára s igazán megható szeretettel sikeritik valósággá, mit maguk elé tüztek.

A D. F. E. Nőkszövetsége e helyről is nagyon kéri vidéki hittestvéreit, belső embereit és asszonyait, hogy tegyék magukévá e fajmentő gondolatot és legyenek segitségére ebben a magyar jövőre erősen kiható, parancsolóan szükséges munkában.

A D. F E. Nőkszövetségének különösen is dédelgetett kedvence a Leányotthon, melynek fejlesztése érdekében is mindent megtesz, még a lehetetlent is lehetővé varázsolja. Miután a Leányotthon elsősorban a vidék érdekeit szolgálja, igy természetes, hogy a D. F. E. Nőkszövetsége önzetlenül dolgozik érte. Éppen ezért a szeretet jogával várja vidéki hittestvérei szives áldozatkészségét is. Mindezeknek meggondolása vezette a szövetséget arra, hogy áldozat árán is irodát létesitett, hogy igy vidéki tagozataival szorosabb kapcsolatot tartson fönn, azon reményben, hogy az illetékesek az áldozatot komolyan méltányolni fogják szives közremüködésükkel.

A D. F. E. Nőkszövetsége a Leányotthonban 4 unitárius leánykát helyezett el ez iskolai évben a saját költségén.

Az unitárius családok látogatásában is szép eredményeket ért el a szövetség. Meglátogatott: kétszázötvenkét családot.

S végül tájékozni kivánom a m. t. Közgyülést számokban is a szövetség munkájáról.

Jövedelmek:

Kulturestékből	L.	7.359·—
Karácsonyfa-gyüjtésből	„	23.795·—
Kötőkékből	„	1.507·—
1928. évi D. F. estély jövedelméből	„	6.104·—
Fényképekből	„	1.258·—
Kézimunkákból	„	4.430·—
Májusi gyüjtőnap tiszta jövedelme	„	66.820·—
Tagsági dijakból	„	2.728·—
Kamatokból	„	2.938·67
Kölcsön visszafizetés	„	10.862·—
Adományokból	„	36.474·—
Összjövedelem	L.	164.275·67

Kiadások:

Unitárius szegények és betegek segélyezése	L.	13.710·—
Leányotthon betegszoba felszerelés, ágyak s butor festése	„	25.100·—
Unitárius elemi leányisk. szegény tanulóinak tanszerekre	„	1.196·—
Orgona-alapra megszavaztatott	„	5.000·—
Karácsonyfa-ünnepre: ruha, pénzsegély, cukorka	„	23.672·—
Egyetemi hallgatók segélyére	„	1.000·—
Kölcsön adva	„	33.460·—
Irodai költségek	„	9.179·74
Összkiadás	L.	112.317·74
Tehát összjövedelem	L.	164.275·67
Kiadás	„	112.317·74
Maradvány	L.	*51.957·93*

Kérem a m. t. Közgyülést, a fenntiekben jelentésemet tudomásul venni sziveskedjék.

Ürmösi Károlyné, főtitkár.

A kolozsvári D. F. E. Nőkszövetsége az őszi főtanács alkalmával ismét megtartotta tea-délutánját, melyen vendégül látta a vidékről ideérkezett nőszövetségi vezetőket és tagokat. A tea alatt Gyallay Pap Domokosné fölhivta a vidéki unitárius nők figyelmét az itt már kialakult misszióra: a cselédleányok lelki gondozása ügyében. Kérte a vidéki szövetségeket a megjelentek által, hogy szivvel-lélekkel karolják fel szintén ezt a messze kiható gondolatot, legyenek az itteni Nőszövetség segitségére s valósitsák meg saját körzetükben is. Kellemes hangulatban, vidám beszélgetéssel telt el a délután és azzal az érzéssel távozott el mindenki, hogy nagyon szükséges és kivánatos a vidék és város ily bizalmas találkozása.

Ü. K.-né.

A Leányotthon hálószobájának berendezéséhez egy-egy ágygyal ujabban hozzájárultak: Ferencz Józsefné, néhai püspökünk özvegye, dr. Gspann Károlyné, dr. Hintz Györgyné, Vass Domokosné urnők. Dr. Elekes Domokos felügyelő-gondnok, dr. Szent-Iványi Gábor felügyelő-gondnok, dr. Abrudbányay Ede felügyelő-gondnok, dr. Gál Zsigmond egyházi tanácsos, dr. báró Dániel Gábor Bp., Józan Miklós püspöki vikárius Bp., Kaáli Nagy Árpád felügyelő-gondnok, dr. Gál Miklós felügyelő-gondnok, Türkösy Sámuel egyh. tanácsos, Gyulay Béla áll. tanitó és kántor urak. Továbbá a Székelyudvarhelyi Nőszövetség. — Mindannyian fogadják e helyen is szives adományukért a leghálásabb köszönetét a Leányotthon Női Felügyelő-Bizottságának.

Kedves unitárius székely testvéreim!

Örömmel közöljük ezt a szép és tartalmas megnyitó beszédet, nemcsak a benne foglaltakért, hanem azért is, mert rég nem hallottunk semmi hírt székelyszentmihályi kedves testvéreinkről. Szivből kivánjuk, hogy ez a megmozdulás, mely a női szivek összedobbanásából fakadt, legyen a kiinduló pontja az egyházközség ujjászületésének. A szentmihályi egyházközség egyetemes egyházunk erős végvára volt mindig, kivánjuk, hogy Isten segitségével az lehessen a jövőben is. *Szerk.*

Össze hivtalak Titeket, hogy megkisértsem összehozni, egyesiteni a helybeli — szentmihályi — unitárius asszonyokat olyan célzattal, olyan szándékkal, mint ahogyan ezt más egyházközségeinkben is teszik a D. F.-Egyesület kebelében megszervezett Nőszövetségeink, amelynek célja a hitéletnek fejlesztése, a helybeli szegényeknek a lehetőség szerint való segélyezése, egy-egy müsoros estély rendezésével a helybelieknek összetoborzása, lelki életének fejlesztése.

Itt az asszonyok egyesitésére eddig még lépések nem történtek, mig máshol, e környéken is, már sok helyt müködnek unitárius Nőszövetségeink, tehát, kedves testvéreim, fogjatok kezet a szeretet nevében, kizárva minden személyeskedést, minden olyan érzelmet, amelynek alapja nem az igaz szeretet, az őszinte hitélet iránti ragaszkodás és egyetértéssel, közösen diadalra fogjátok juttatni drága vallásunknak egységesitő, nagy igazságát, a szeretetet, amely századokon át tartotta fenn apáinkat, őseinket minden küzdelmeik, minden súlyos megpróbáltatásaik között.

Mindig ugy tapasztaltam, hogy faji tulajdonságaink egyik legjellegzetesebb vonása, hogy a székely ember módfölött és kimondhatatlanul ragaszkodik kis földjéhez, „bennvalójához“, „az élethez“, ahogy itt azt nevezik... sokatmondó kifejezés... a rög, amelynek megmüvelése, verejtékes munkája nyujtja neki a „mindennapi kenyeret“, biztositja számára testének táplálékát, kicsiny családjának, gyermekeinek fenntartását; apáról-fiura öröklik e kis birtokot sok nemzedéken át, századokon keresztül; tavasz, nyár, ősz és télnek váltakozása viszi bele a mindennapi munkába ama változatosságot, mely alkalomszerüleg mutatkozik; néha aggódva, gondterhelt arccal néz fel a falusi gazda az égre, ha vajjon kedvez-e az idő az ő sorra kerülő munkájának: vetésnek, szántásnak, aratásnak; aztán a család is gyarapszik, sokasodik a gyerek a háznál; a családapa eltünődik néha a jövő fölött, gyermekei sorsára gondol... igen... ugy van, eladóvá teszik a szomszédos telket, nem engedi, nem engedheti ki kezéből semmiképpen sem, hiszen fiai mindenikének maradjon legalább egy „bennvaló“ és ősi szokás szerint, egymás mellett kivánja elhelyezni gyermekeit, szem előtt tartva mindig, hogy ne a falu bármely eladó telkét szerezze meg gyermekeinek, de egymás mellett, szomszédságban legyenek családjának leszármazottai... Vajjon miért?... mi e törekvésnek a célja?... öntudatlan alapja?...

Ez, kedves testvéreim, az összetartás, a tömörülés, az egymás segitésének lehetőségéért történik, gyönyörü, szép megnyilatkozásaképpen a székely néplélek hagyományaihoz való ragaszkodásának; és a tovatünő évek kitartó munkássága, lankadatlan szorgalma és az erős akarat meghozza számára az eredményt, a sikert; megszerzi a szomszédos „bennvalót“, ha kell, többet is ott a szomszédjában, egymás mellett, hadd kövessék a „fiuk“ is apáik nyomdokait a föld szeretetében, a munkásságban és egymás segitésében, hiszen ott vannak, egymás mellett élik le az életet, ha baj van, ha ugy hozza a szükség, átlépik az egyik „életből“ a másikhoz, testvéréhez és a segitség, az igaz érzés testvérisége mindig kész a segélynyujtásra, félbehagyja saját dolgát és szolgálja a hozzá folyamodót, a bajban levőt.

Ez a falusi székely embernek földi, mindennapi, látható élete.

Azonban, kedves székely testvéreim, mindnyájan tudjuk, hogy ez nem *minden,* az Isten képére teremtett és halhatatlan lélekkel felruházott ember él ám a láthatatlan, kézzel nem fogható, nem érzékelhető, magasabb világokban is, az ő isteni atyjától való származásának ajándékaképpen: élünk az érzelmek világában, élünk a gondolatok birodalmában és e két láthatatlan világnak megnyilatkozásai, az érzelmek és gondolatoknak kitermelései: ezek ne lennének egységesek a mi székely fajunknál?... hogy mi ne tudnánk egy szivvel-lélekkel fölemelkedni a mi korunkban mindenütt jelentkező, mindenütt föl-fölbukkanó sekélyes, kicsinyes érzelmeknek és tisztátalan gondolatoknak sártengeréből?... és ha mi tisztelni tudjuk elődeinknek a föld rögéhez tapadó szeretetét, *mi* lennénk azok, akik megfeledkezünk a székelységnek lelki életére vonatkozó, ősi hagyományairól: az összetartás, a megértés, a baráti szeretet és a hitéletnek fölemelő hatásáról?... Nem, kedves testvéreim, ez nincsen igy, mert ez nem is lehet igy... mert ez ellenkeznék a világmindenségben mindenütt érvényesülő örök fejlődésnek törvényeivel — éppen ugy az ember fej ődésének a törvényeivel is, melynek értelmében a világra kerülő kicsiny ujszülöttnek első megnyilatkozása is, az érzelemnek a kifejezéseként jelentkezik, amidőn a csecsemő sir testi szükségletének kielégitésére, a táplálékra való vágyódásában; azután, idő teltével, sok érzelemnek összehalmozódásával jelentkezik az értelem: a gyermek megfigyelései alapján következtet, összehasonlitásokat teszen, szóval fejlődik és e fejlődésnek körvonalazásaképpen mondhatjuk, hogy minden cselekvést megelőz a gondolat, az az: minden cselekedet a gondolatban gyökeredzik, valamint minden gondolatnak gyökere az érzelem... az érzelmeknek nagy sokasága, ezekből származó sok tiszta gondolatnak kikristályosodása füzi össze a székelységet ma is és mindennek legbensőbb lényegeként, az isteni lélek alapjaké t él bennünk a Hit, a mi Dávid Ferenc apostolunk „Egy az Isten“ kijelentésének alapigazsága: egyek akarunk lenni és egyek leszünk a szeretetben, az egységes munkálkodásban, unitárius hitünk iránti törhetetlen, hüséges ragaszkodásunkban.

Még csak pár szót kivánok hozzátok intézni, kedves szentmihályi asszonytestvéreim, a megkezdendő munkátokra vonatkozólag:

1. A ti egyesülésteknek a cime: „A Székelyszentmihályi Unitárius Nők Szövetsége".

2. Tisztikarátilyenképpen gondoltam egyelőre összeállitani: Elnöknő: Pap Sándorné, pénztáros: Varga Mózes, aki ezt szintén elfogadta.

3. Akik e mozgalomhoz csatlakozni akarnak, mindnyájan fizessenek valami csekély tagsági dijat, mondjuk évi 5 leut személyenként, aztán ha valaki tud és akar többet fizetni a jótékony cél érdekében, ugy azt köszönettel veszitek és minden befizetett tagsági dijat a pénztárnok nyugtázzon, valamint az estélyek jövedelmeit is és minden befolyó pénzt rendes és szokásos módon nyilván tartson. Pártoló tag lehet akár férfi, akár nő, idegen helyen lakó is, fizet tetszése szerint évi tagsági dijat.

4. Ha van miből és ahogy azt a körülmények engedik, helybeli szegény unitárius öregeket és gyermekeket segélyezzetek, ki mivel tud: fával, élelemmel, ruházattal, esetleg a pénztárban levő pénznek is egy bizonyos, előre meghatározott összegét: 25—30%-át segélynyujtásra felhasználhatjátok és ha később rendeztek egy-egy müsoros délutánt, ebből fedezhetitek a költségeket, u. m. a terem fütését, világitását, stb.

5. A „D. F.-Egylet Unitárius Nők Szövetségé"-nek munkaköre a jótékony segélynyujtáson kivül még sok mindent felölel: müsoros estélyek rendezése, a hitélet fejlesztésére szánt vallásos felolvasások tartása, szegény unitárius gyermekek karácsonyi felsegélyezése, stb. Ezeket én most felöslegesnek tartom részletezni, mivel itt most a kezdet kezdetén vagyunk; tehát előbb elkezditek a legegyszerübb módon összejöveteleiteket, t. i. ezentul, október 12-től kezdve vasárnap délutánonként összegyültök itt, ez ifj. otthonban egy pár órára és valami jól megválasztott könyvből felolvas nektek egyik vagy a másik, természetesen dijtalanul, aztán, ha majd megerősödik az egyleti élet, ugy nekibátorodva, rendeztek egy-egy müsoros estélyt is csekély belépti dij mellett, ahogy itt szokás.

Emlékeztetlek végül titeket, egybegyült unitárius asszonytestvéreim, hogy a nőnek hivatásához tartozik fenntartani a családban a bensőséges szeretetet, ápolni a családi tüzhely enyhülést hozó melegségét, a keresztényi testvéri szeretetet, a vallásosságot, hitünk iránti hüséges ragaszkodást; mindezeket ti mindnyájan tettétek és teszitek is és ezentul egyesülésteknek egyik főcéljaként tüzzétek ki azt, hogy a családotokban fönntartott meleg szeretetnek sugarával, a házatok küszöbén tul megnyilatkozó egyenetlenségeket is igyekezzetek elsimitani a belőletek kiáradó béke szelleme által, mert a szentirás szavai szerint „A szelid beszéd megtöri a haragot".

Székelyszentmihály. özv. Velits Károlyné Pap Eszter.

☞ *Alapitói dij 500 Leu, minek ellenében az „Unitárius Közlöny" ingyen jár!*

Egyházi és iskolai mozgalmak.

Boldog és kellemes karácsonyi ünnepeket kívánunk kedves munkatársainknak és olvasóinknak.

Toldalagi Szathmáry István

Hallottam az igét, mely vigasztal, felemel és emléket állít. Állottam a koporsó mellett és a sirbolt ajtójánál. Bár ez az esemény megváltozhatatlanul hirdeti, hogy Toldalagi Szathmáry István nincsen többé, mégis mégegyszer oda akarom állitani az élők, az ismerősök elé a délceg férfit, a nemes urat, az utólérhetetlen figyelmességü házigazdát, a pacsirta-dalos mezők mintagazdáját, a „halali"-tól zengő öreg erdők vadász urát, a szivnek szivbeli barátját, az egyház igaz, hü fiát. Aztán oda állitani az utolsó hosszu esztendők, gyengülő testü, de erős lelkü keresztény emberét és rámutatni: „Ecce homo!" Ugy érzem, hogy a legnagyobb szenvedő, a Mestelelke mondja rá, hogy ugy vagyon. Mert ami igazán emberré tetter lelke volt igazán nagy és gazdag. Töredező, gyengülő teste csak egy látható, egy intő „memento" volt minden élőknek afelől, hogy a por értéktelen, de lelke igazi forrása a szépnek és a nemesnek. Lelke volt az, mely segitett a szükölködőn, tanácsot adott a tanácstalannak s minden szépet akaró törekvését hite egyházának.

Az ősi ház ajtaja mindig nyitva. Óh! hadd jőjjön az ellenség vagy a rut rágalom, mely azt valaha zárva találta!

A gondos gazda kezei milyen édes gyümölcsöket hoztak elé! Talán legméltóbb a jellemzés, ha azt mondjuk, hogy a Megváltó Szathmáry István területén nem talált volna terméketlen fügefát.

Mindezt tette töredező, gyengülő testtel, de soha nem lankadó lélekkel. És az élők csodálattal láttak a hitében erős, minden szép és jó, nemes és igaz iránt érdeklődő és áldozó akaratot s különösen az utolsó időkben példaadásszerüen igazolta be, hogy ha „a test erőtelen" is, a „lélek kész" kell hogy legyen.

Csak sejteni lehet, hogy ez az erős és tiszta lélek mit dolgozott volna, ha testi ereje és egészsége is ép. Most azonban már szétfoszlott minden remény, mely a Toldalagi Szathmáry István életéből táplálkozott. Kedvenc fái alatt nyugszik a családi sirboltban.

Nekünk megmaradt az áldó emlékezés és a gyászszertartás szomoru aktusa, ahol könnyes szemmel bucsuztatta egykor eskető lelkésze, esperese, lelki barátja, a sirboltnál pedig jelenlegi papja. Végül zöld cserfalevél-jelvénnyel jelentek meg régi vadász barátai a sirbolt előtt, kik közül a vadkan gyilkos agyarával sokszor bátran szembenéző egyik vadász most sirva bucsuzott az igazi vadász baráttól. Ezek a baráti kezek helyezték be a koporsót a sirboltba.

A már csak boldog emlékü néhainak gyászoló édesanyja, áldott szivü özvegye és rokonai! Az emlékezés fáklyáját meggyujtva állunk mégegyszer képzeletben a sirbolt előtt és igy kiáltunk fel: Jőjj emlékezés Muzsája és a Toldalagi Szathmáry István koporsója fölé hófehér márványba vésd aranybetükkel e szókat: „Ecce homo!"

Barlók Endre.

Unitárius lelkészkör közgyülése. Az általános unitárius lelkészkör évi rendes közgyülését f. évi november hó 9-én, szombaton délelőtt $^1/_2$9 órakor tartotta Kolozsvárt a kollégium disztermében. Miután a lelkészkör is hódolni óhajtott a Dávid Ferenc nagy szellemének, a gyülés szellemi része e gondolatkörben folyt le a következő tárgysorozattal: 1. A 214. sz. ének egészen. 2. Imát mondott Bodóczy Sándor tordaturi lelkész. 3. Elnöki megnyitót tart Kovács Lajos elnök. 4. Mult évi közgyülés jegyzőkönyvének felolvasása. 5. Dávid Ferenc cimen felolvas Bölöni Vilmos kolozsi lelkész. 6. Titkári, szerkesztői és pénztárosi jelentés előterjesztése. 7. „Megujhodás" cimen előadást tart ifj. Lőrinczy Dénes lupényi lelkész. 8. Elnök és alelnök lemondása és ujak választása. 9. Inditványok. 10. Bezáró. — Uj tisztikar választatott: elnök: Csifó Salamon, alelnök: Halmágyi János, jegyző: Sigmond József, pénztáros: Ürmösi Károly.

Az erzsébetvárosi unitárius egyházközség javára 1929. évi szeptember 8-án küküllődombón az erzsébetvárosi mükedvelők szépen sikerült müsoros estélyt rendeztek. A nemes cél érdekében önzetlenül dolgozó mükedvelőket, akik szereplésükkel közelismerést érdemeltek ki, dicséret illeti. Eléggé nem értékelhető az a lelkesedés, melyel az erzsébetvárosi mükedvelők felekezeti különbség nélkül segitik unitárius egyházközségünket bimbófakadásában a virágzás felé. Legyen a legnagyobb elismerés részükre, hogy mi adósaik vagyunk, amit adandó alkalommal szivesen törlesztünk. B. E.

A nagysolymosi egyházközség a kereszturi egyházkör legkisebb egyházközségei közé tartozik, de hivei vallásos buzgósága elismerést érdemel mindnyájunk részéről. Ma, amidőn a megélhetés nehéz gondjai még a leggazdagabbakat is tartózkodásra intik, náluk a szegény is gazdaggá lesz a nemes és áldozatos cselekedetekben. Önerejükben bizva határozzák el omladozó templomuk kijavitását és elhatározásukat sikerre, munkájukat véghezvitelre segitette a jóságos Isten, bizonyságául a prófétai igéretnek: „akik az Urban biznak, erejük megujul". Most már szépen kijavitva áll a templomuk. Az ujitott templomban az őszi hálaadó istentisztelet szept. 29-én volt, mely alkalomra kedves meglepetésben részesült a gyülekezet. Derzsi Jánosné Gergely Anna egy szép biborveres szószék takarót ajándékozott 1800 leu és Lőrinczi Domokosné kissolymosi lelkészné egy hasonló anyagból készült urasztali teritőt 1500 leu értékben. A templomjavitásnál a hivek 5000 leu értékü közmunkát teljesitettek. Ki kell emelnünk Derzsi Mihály afiát, ezt a mi itteni világi papunkat kinek önzetlen lelkesedése legnagyobb mértékben segitette elő a templomjavitás keresztülvitelét. Kérjük a jó Istent, éltesse még sokáig, hogy 70 év terhével is sokáig gyönyörködhessen kicsiny egyháza virágzásában s érje meg régi vágyának teljesülését is, hogy harmonium hangjai mellett dicsérhessék Istent. A jóságos Isten, a kevesek által ily nagy munkát tudott véghezvitelre segiteni, segitse meg lelki templomuk felépitésében is.

Templomépitési alapba adakozás: Gergely Sándor egyházi, anácsos kezdeményezésére ő maga 800, Fülöp Mózes pénztárnok 700, Derzsi Mózes afia 100, Mátyus Gergely tiszteletes ur 500, Csiki István presbiter 500, Biró Sándorné özv. 100, Józsa Istvánné 40, Sárdi Istvánné 1000, Gumann Jenőné presb. 3000, Márkus Edéné 200, Gumann Ágnes 100, Árkosy Béla 100, Gumann Ráchel 100, Gumann Jenő főmérnök 1000, Gumann István 100, dr. Gáll Miklós 100, Paulini Károlyné 50, Kiss Gábor presb. afia 500, Ütő Lajos afia 60 leu. Összesen 9050 leu. — A gondnokság nevében közli a medgyesi unitárius egyházközség pénztárnoka azzal, hogy a gyüjtés baráti körben tovább folyik.

R. Kabisch: Wie lehren wir Religion? és R. Emlein: Die Biblische Geschichte c. müvek hiányoznak a Theol. Akad. tanári könyvtárból. Kérjük azokat, akik e könyvek hollétéről esetleg valamit tudnak, hogy értesitsék Dr. Varga Béla theol. tanárt. Cluj, Unitárius Kollegium.

Hálás köszönetet mondok mindazon rokonaimnak, barátaimnak, lelkészeknek, tanitóknak, volt tanitványaimnak's minden rendü látogatóimnak, akik engem közelebbi, nehéz szenvedéseimben, sulyos betegségemben oly sokszor meglátogattak, vigasztaltak, bátoritóttak, növelték testi-lelki erőmet, táplálták az élethez való reményemet s ezáltal felgyógyulásomat hathatósan elősegitették. Köszönöm volt tanitványaimnak azt a sohasem remélt figyelmet, hálát és kedveséget, melyet tömeges látogatásaikkal és a betegágyamhoz nagy mennyiségben hordott csemege-ajándékaikkal kifejeztek. Köszönöm egész falum népének az értem hullatott, aggódó könnyeket, melyekért fogadják örömkönnyeimen keresztül szürődő hálámat . . .

Homoródszentpál, 1929. **Pálffy Ákos.**

Orgonaépités Homoródalmáson. Fehérre meszelt, egyszerü templomainknak legszebb disze egy szép orgona. S ha az orgona nemcsak külsőleg mutatós, hanem belsőleg, hangjaiban is kellemes, lelket emelő, áhitatot keltő, istentiszteletünknek igen fontos kelléke. Hangja nemcsak kellemesen, nyugtatólag hat a rohanó ember fáradt, roncsolt idegzetére, hanem puhitja szivünket, fölemeli lelkünket a mindenek teremtőjéhez, bölcs igazgatójához . . . A kellemes orgona nemcsak az orgonistának szerez lelki élvezetet, hanem fokozott mértékben elősegiti a templomi, áhitatos, szép éneklést, emeli a vallásos buzgóságot, a templomba járók számát, az éneklésben fejleszti a hivek jó izlését. Mindig jóleső érzés tölt el valahányszor egy szép orgona épitése jut tudomásomra. Ilyen boldog érzésben volt részem közelebbről (1929. évi aug. 27-én), mikor a homoródalmási népes egyházközség ujraépitett orgonájának felülvizsgálására — egyik kartársammal együtt — meghivott. A felülvizsgálat feladata — bár az orgona szerkezete és beosztása elég komplikált — könnyü volt, mert a mü megalkotása fényesen sikerült. A müvet kiváló szakértő: Einschenk Károly brassói orgonaépitő készitette, kinek egyházunkban is több sikerült alkotása van, mint pl.: Hévizen, Szentpálon, Vargyason, Recsenyéden s legujabban Almáson. Az almási orgona *kup*-rendszerü, két manuálos (játszóasztal) felül áll az emlitett orgonákon s mondhatom — ismerve a jobb orgonákat is — ma páratlan orgona egyházunkban. Az I-ső manuálban 7, a II-ikban 7, a pedálban 5 változata van. Mellékváltozatiaiban vannak csoportositó: pp, p, mf, f, ff, pedal, manuál, superoctav, suboctav és redőnyszerkezet kapcsoló változat, melyek által a hangerősségek és a hangszinek variacióit lehet igen sokféleképpen kombinálni. Ez az orgona az épitőnek 40-ik, tehát jubiláris munkája. A mü méltó a mesterhez és a jubileumhoz. Az almásiak boldogok, hogy a gyönyörü müvet létrehozhatták s most annak külső és belső szépségeit élvezhetik. Boldog vagyok én is — kinek a terv készitésében némi részem volt — hogy megérhettem a felépitést s gyönyörködhettem tervünk szép sikerében. De boldogok lehetnek az ifju belsőemberek is, kiknek hivására az egyháztagok egyhangu lelkesedéssel tették lehetővé a kiváló mü megalkotását. Megelégedés tölti el a hivek lelkét is, minek

bizonyságául ujabb igéretet, elhatározást tettek egy kulturház épitésére. Isten segitse föltett szándékukban! Az orgona szentelése az ősz folyamán lesz. Ajánlom a szakértőknek, a nem szakértőknek s főképpen az orgonaépitésre készülőknek a megtekintésre. A szép, uj orgona szolgáljon a hivek éneklésének fejlődésére s ezáltal Isten dicsőségére! **Pálffy Ákos.**

Püspökünk uj kitüntetése. Az Amerikai Unitárius Társulat a folyó évben tartott közgyülésén püspökünket megválasztotta a Társulat örökös és szavazati joggal biró tagjának. Ezt a kitüntetést még csak hét kiváló unitárius nyerte el: Taft az Amerikai Egyesült Államok elnöke, Dr. Bowie, az Angol Unitárius Társulat hires volt titkára, dr. Eliot Sámuel a Társulatnak 25 éven át elnöke, dr. Peabody a HarvardEgyetem ny. tanára és philosofiai iró, Mortimer Rowe a General Assembly főtitkára, Józan Miklós püspöki vikárius és egy nő Ametné asszony,

Hymen. Bölöny Vilmike és ifj. Török Miklós Kolozs, jegyesek. Gratulálunk. Legyen Istennek áldása velük!

Nagyenyedi egyházközségünk pár évvel ezelőtt alakult csak filiából anyaegyházközséggé s máris hatalmas lépést tett előre. Felépitette szép, emelètes imaházát, ahol lelkészi lakás is van. Ez imaház épitésére egyesültek nemcsak a nagyenyedi, hanem a hozzátartozó filiákban és szorványokban lakó hivek is, Tövis, Marosujvár, Gyulafehérvár stb. unitáriusai. Piskin lakó hiveink szintén erejükön felül is, óriási lelkesedéssel állottak ez ügy mellé, amint azt Lengyel Ferencné, született Varga Ilka urnő leveléből is látjuk.

Az imaház felszentelése december elején fog megtörténni s az ünnepségre a főt. püspök, főjegyző és köri esperes afiain kivül nagyszámmal fognak lerándulni egyházunk vezetőemberei is. Ez ünnepségek leirását jövő számunkban hozzuk.

Unitárius napok Dicsőszentmártonban. November 24-én, vasárnap avatta fel a dicsőszentmártoni unitárius egyházközség azt a szép uj termet, melyet a hivek áldozatkészsége az iskolaépület mellett emelt egyházi és kulturális életének fellenditése érdekében. Az ünnepségen résztvett püspök ur és főjegyző afia. Szombat délután a bethlenszentmiklósi és az ádámosi állomáson a községek küldöttségei és dalárdái üdvözölték a püspök urat. A vonat délután 6 órakor érkezett meg Dicsőszentmártonba, hol az állomáson a polgári hatóságok és az egyházközség fogadták a vendégeket. Aznap este dr. Pálffy Ferenc ur vendégszerető házánál volt vacsora, ahol az unitárius dalárda preciz énekében gyönyörködhettek a vendégek.

Vasárnap délelőtt Istentisztelet volt, melyen dr. Varga Béla egyh. főjegyző mondott imát és egyh. beszédet. Püspök ur megáldó beszédet tartott. Éneket az unitárius vegyeskar szolgáltatott.

A kitünően vezetett énekkar pompás teljesitménye kellemesen lepte meg a nagyszámu gyülekezetet. A tisztelgések és a közebéd után püspök ur délutáni ájtatosságot tartott a templomban, amelyet az egyházközség diszközgyülése követett. Estve az uj kulturteremben zsufolt ház előtt gazdag müsoru estély volt, melynek minden pontja nagy lelkiélvezetet nyujtott a jelenlevőknek. Jól esett látni azt, hogy a dicsőszentmártoni egyházközség, agilis és bölcs vezére, Gvidó Béla esperes-lelkész urral az élén, milyen nagyszabásu egyházi és kulturmunkát fejt ki. Impozánsan láttuk lépten-nyomon az egyházközség erejének és egységének mindnyájunk szivét nagy lelkigyönyörüséggel eltöltő megnyilatkozásait. Külön is ki kell emelnünk Török János énekvezér tanitó afiának a karénekek betanitása körül kifejtett fáradhatatlan buzgalmát, melynek eredménye valóban a legnagyobb elismerést és dicséretet is megérdemli.

Keresztelés és urvacsoraosztás Kovásznán. Kedves és felemelő ünnepségekre adott alkalmat egy Erdélyből Svájcba szakadt unitárius hittestvérünk hazalátogatása. Morgenthaler Alfréd, svájci gyáros neje, Morvai Margit, kinek nevét nemcsak kiterjedt és előkelő rokonsága, hanem pár évvel ezelőtt rendezett fényessikerü koncertjei révén is bizonyára ismerik olvasóink, — haza hozta kisleányát, hogy itt kereszteltesse meg magyar nyelven és ősei egyházának szertartása szerint ajánlva őt Istennek. A keresztelőt urvacsora-osztással kötötték össze s augusztus 18-án többen vettek urvacsorát kovásznai filiánk hivei közül. Mindkét szertartást Göncz Mihály, szentiváníaborfalvi lelkész végezte, kinek ebben a családban ez már ötödik szolgálata volt, kezdve a szépszülők, néhai Ferenczi Áron és neje aranylakodalmán, folytatva özv. Véber Sándorné urnőnél, majd az unokánál, ma már szintén néhai dr. Morvai Istvánnál és családjánál 30 éven át. Most pedig a szépunokát, a kis Morgenthaler Ilona Margitot keresztelte meg, szép ünnepség keretében. Istennek áldása legyen a kisdeden itt is s uj hazájában, Svájcban is. Tudjuk, hogy olyan anyának a gyermeke, aki soha sem fogja elfeledni Erdélyt s ezt a mi kicsiny, de szivünkhöz nőtt unitárius egyházunkat.

A datki D. F. E. Nőszövetség f. év október 27-én a délutáni Istentisztelet kereteiben ünnepélyesen adta át használatnak diszes urasztali, szószék, papiszék és faldiszből álló takaróit. A takarók 16.000 leu értéket képviselnek, mely összeg gyüjtésében elismerésreméltó buzgóságot fejtettek ki: Baga I.-né Marosi Ilona, Kallós Andrásné Marczi Ilona, Kallós Mária, Szén Istvánné Tóth Sára, Nagy Kálmánné Marosi Ágnes és Baga Józsefné Szén Anna. A templomi ünnepély a következő tárgysorozatból állott: 1. Kezdő ének. 2. Közének. 3. Ima. 4. Ének-szóló: Kovács Gyula, énekvezér. 5. Elnök felolvassa a takarók előállitási történetét. 6. Szaval Marosi Ágnes: Tompa Mihály „Az özvegy fiai“ c. költeményét. 7. Ének. 8. Kovács Gyuláné bibliai történetet olvas. 9. Lelkész szabad előadása az unitárius templom szépsége cimen. 10. Záró-

ének. — A szép takarók és virággal diszitett templomi ünnepély jótékony hatást gyakorolt és emlékezetes maradt a hivek lelkében. Ez is egy alkalom volt annak igazolására, hogy egyházi életünkben a női munka jótékony hatásu. *Szén Mihályné.*

Egyleti élet és munkásság.

A Dávid Ferenc-emléktábla aranybetüire eddig alábbi adományok folytak be ifjuságunktól: Kolozsvári elemi leányisk. 536, Kolozsvári elemi fiuisk. 664, Magyarszovát 260, Abrudbánya 200, Alsójára 250, Lupény—Vulkán 520, Mészkő 500, Szind 111, Tordatur 75, Désfalva 50, Harangláb—Erzsébetváros 140, Magyarsáros 1200, Szőkefalva 115, Marosvásárhely 1060, Nyárádgálfalva 500, Nyárádszentlászló 750, Nyárádszentmárton—Csikfalva 1500, Székelykál 135, Szentháromság 100, Bözöd 270, Csehétfalva 1300, Csekefalva 480, Fiátfalva 300, Gagy 120, Kissolymos 150, Korond 500, Ujszékely nőkszv. és ifj. 400, Abásfalva 342, Gyepes 200, Homoród-Almás 180, Homoród-Szentmárton 150, Homoród-Szentpál 855, Kénos 80, Székelymuzsna 100, Vargyas 897, Alsórákos 107, Datk 600, Felsőrákos 242, Brassói D. F. Ifj. Egyl. 220, Kálnok 240, Nagyajta 756, Özv. Deák Miklósné 100, Kolozsvári főgimn. 776, Teol. Akad. ifjusága 560, Magy. orsz. ehgek 2920, Kolozsvár· Unitárius Leányklub 168, Dr. Boros György püspökné 500, Veress Zsófika 8, László Tihamér 8, László Editke 8, Oxfordi Manchester College tanulói Kővári J. utján 2491, Küküllődombó 645, Medesér 400, Homoród-Jánosfalva 400, Homoród-Keményfalva 200, Homoród-Szentpéter 132, Homoród-Ujfalu 170, Karácsonyfalva 100, Lókod 100, Székelyderzs 200, Olthéviz 700, Árkos 1050, Sepsikörös-patak 500, Sepsiszentkirály 626, Szentivánlaborfalva 399, Bordos ekg. 50, összesen 30.366 leu. A gyüjtés még folyik.

Szorványainkban lakó hiveinkhez! Egyházunk vezetősége ez évi főtanács alkalmával lelkes elhatározással kimondotta, hogy szorványainkban lakó hiveink gondozására, lelki életük ápolására, unitárius vallásunkban megtartására és ehez való hüséges ragaszkodás ápolására minden tekintetben több gondot és nagyobb áldozatot fordit. Mindenekelőtt pontosan tudni akarja, hogy hiveink hol és milyen számban laknak? Ezért a lelkészeket köriratban felhivta, hogy szorványokban lakó unitárius vallásu hiveinkről tegyenek pontos jelentést.

E helyen is kérjük azonban az egyes unitárius egyházközségeinktől messzi szorványokban külön élő hiveinket, hogy munkánk elősegitése szempontjából jelentkezzenek egy levélben az *Unitárius Püspöki Hivatalnál, Cluj-Kolozsvár.* Irják meg, családjuk hány tagból áll, van-e gyermekük, hány éves? Ha közeli faluban vagy városban tudnak unitárius hitrokonokról, irják meg azok nevét is.

Az unitárius hitélet és vallásos érzés ápolása, erősitése szempontjából egyházi főhatóságunk megiratja a „Szorványok Áhitat Könyvét", melyben családi — házi istentiszteleti formák — imák, bibliamagyarázatok, az iskolás gyermekek vallástanitására alkalmas részek fognak bennefoglaltatni. Amig ez elkészülhet, addig is unitárius vallásos tartalmu füzeteket fogunk lelkészeink utján hozzájuk eljuttatni. Kérjük atyafiságos szeretettel hiveinket, vegyék fel velünk a kapcsolatot, mert mi szeretnénk uj, buzgó vallásos érdeklődést ébreszteni unitárius egyházunk iránt, hogy ennek minden tagja érezze idetartozandóságát s egy tagja se érezze magát egyházától elhagyatottnak.

Reméljük, kölcsönös megértéssel és a hagyományos unitárius egyetértéssel törekvésünk sikerülni fog.

●●●

1928-ra, özv. Bartók Endréné, Pap Mózes, Zöld Mariska, Osváth Árpád, özv. Nagy Mózesné 1927—1928-ra, Kendi István 1928-ra, Kibédi Pálné 1926—1927-re, Muhai Ákosné 1924—1925-re, dr. Szolga Ferenc 1927—1928-ra, özv. Lengyel Samuné 1925—1928-ra, Kaproncai Sándorné, Lőrinczi István, Sándor Irma 1927—1928-ra, Ütő Lajos 1925—1928-ra, Demeter Domokos 1927-re, Keul Györgyné, dr. Gálffy Zoltán 1927—1928-ra, Sófalvi Margit 1925—1928-ra.

Alapitói dijban fizettek: Unitárius Egyházközség Budapest 1000, Kahlfürst Imre Kolozsvár 600, Ambrus Zoltán Lupény 300, Ambrus Zoltán Lupény 200, dr. Gál Kelemen Kolozsvár 250, özv. Kádár Sándorné Brassó, dr. Szentiványi Gábor Szentiván, Kalkovits Gyula, Bedő Árpád Vadad, Czupor Ferenc Torockó, Kelemen Gábor Temesvár, Unitárius Nőkszövetsége Torda 500—500 leu.

Kolozsvár, 1929 szept. 23-án.

Dr. Kovács Károly Szabadka, Kovács Károly Marosujvár, Györke Dénes Beszterce, özv. Zurmann Ferencné, Székely Andrásné, Ebergényi Gyuláné, Kovács Józsefné, Székely Ferenc, Székely P. Sándor, Székely Pál, Raffaj Zsigmond Verespatak, Csiki Lászlóné, özv. Nagy Lajosné Marosvásárhely, Biró Arpád, Biró Ferenc, Esztergár Józsefné, Fazakas Béláné, Gönci Ferencné, Fodor Antal, Kloca András, Kovács István, Lovász Sándor, özvegy Nemes N. Lajosné, özv. Ötvös Károlyné, Sófalvi István, Unitárius Egyházközség, Ürmösi Gábor, dr. Veress András, Zeglean Ferencné Abrudbánya 1929-re; ifj. Bató Domokos, Dimén Pál, Pap M. Gábor, Tamás Áron Homoródszentpál 1927—1929-re, Bencze Gábor 1925—1929-re, Imre Pál 1924—1929-re, Szabó István 1923—1929-re; Unitárius Egyházközség, Biró Domokos 1927—1929-re, Gyulai Árpád, Dávid Ferenc Egylet 1928—1929-re; Bedőházy Gábor Kézdikővár, ifj. Kiss Lajos, Kiss Sándor Kálnok, Benczédi Domokos, Unitárius Egyházközség Mészkő, Szabó Lajos Marosvásárhely 1928—1929-re, Kovács Pál Kolozs 1928-ra, Kovács Albertné Székelyudvarhely, Henter Endre Bodok 1930-ra.

Alapitói dijban fizettek: Szinte Janka Désfalva 150, Bartók Riza Csekefalva 200, Unitárius Nőegylet Homoródszentpál, Took József Nagyajta 500—500, Koronkai János Kolozsvár 250 és Ürmösi Károlyné Kolozsvár 100 leu.

Kolozsvár, 1929 november 19-én.

Gálfi Lőrinc,
pénztárnok.

Küldjétek gyermekeiteket minél tömegesebben a kereskedelmi és ipari pályákra.

Alapitói dij 500 leu, minek ellenében az Unitárius Közlöny ingyen jár!

Irodalom.

Donáth László: Jairus fia. (Benkő-nyomda, Marosvásárhely. 1929., 206 oldal.) Fenti cimen tiz elbeszélést tartalmazó csinos kötetet kivánunk olvasóinkkal megismertetni. Donáth László neve bár nem ismeretlen, mégis sokkal kevésbé ismert, mint azt megérdemli. „Humoros esetek" cimü és 1928-ban megjelent könyve hivta fel a figyelmet először e kedves elbeszélő-modorral rendelkező szerzőre. Ez a kötete azonban még az előbbi által keltett kellemes benyomást is felülmulta komoly tartalmával és azzal a kitünő jellemrajzoló képfestéssel, amely e műnek minden egyes darabját kiemeli a tucat-novellák közül. Iró maga is falun él, ám ez nem akadályozza meg abban, hogy látni tudja a falut. A legtöbb falun élő pennaforgató ember annyira közelről szemléli faluja életét, hogy nem képes arra a magaslatra felemelkedni, ahonnan a klasszicitás és egyetemlegesség szemszögéből láthatná azt az életet. Igazán nehéz ezek közül az elbeszélések közül kiemelni akármelyiket is, hiszen egyik kedvesebb, szebb, precizebb megrajzolásu, mint a másik. Semmiesetre sem tartjuk azonban a „Szegény bolond" cimü elbeszélést a legkiválóbbnak s éppen ezért sajnáljuk, hogy a kötetet bemutatandó, ezt közölte le a Pásztortüz. „A mesterné ravatala" c. elbeszélés kissé tulzott s éppen ezért sokat veszit értékéből. A többi elbeszélés azonban igazán irói kézre vall s egy mélyen gondolkozó és tisztán látó tehetség munkáját dicséri. Szivesen ajánljuk olvasóinknak, kellemes és művészi olvasmányban lesz részük azoknak, akik megveszik ezt a könyvet. Kapható a szerzőnél (Roteni-Harasztkerék, u. p. Oaia-Székelyvaja, Jud. Mureş). Ára 100 leu.

Irodalmi és müvészeti pályázat. Az Unitárius Irodalmi Társaság elnöksége dr. Ferenczy Géza társasági elnök, egyházi főgondnok adományából 5000.—, azaz ötezer leu pályadijat tüz ki unitárius vonatkozásu történelmi elbeszélés, költemény vagy festmény elkészitésére. A pályadijat a legjobb pályamunka nyeri el, de ha több munka lenne érdemes a dijazásra, az elnökség gondoskodni fog azoknak a jutalmazásáról is. A jeligés levéllel ellátott pályamunkák 1930. szept. 1-ig adhatók be a pályázatra való megnevezéssel S. Nagy László főtitkárhoz, Cluj-Kolozsvár, Calea Victoriei (Kossuth Lajos-u. 37. — Kolozsvár, 1929. november hó. Dr. Gál Kelemen alelnök, S. Nagy László főtitkár.

Megjelent az 1930. évi Unitárius Naptár. Ez évben pontos vásárjegyzék és szebbnél-szebb elbeszélések, versek, adomák, ismertető cikkek teszik a Naptárt különösen is értékessé. Felhivjuk olvasóink figyelmét, hogy netalán egyes nyomdahibából vagy másként előforduló tévedést december elején kiküldendő külön mellékleten regisztrálni fogunk. E mellékletet minden olvasónknak megküldjük, hogy Naptárukba ragaszthassák. Az egyházi és iskolai névtár adataiért az E. K. Tanácsi iroda felel, kérjük tehát eziránvu megjegyzéseket dr. Mikó Lőrinc, egyházi titkár cimére küldeni.

Karácsonyi ajándéknak igen alkalmas az imakönyv. Nők számára dr. Boros Györgytől: „Szivemet hozzád emelem". Kötve kapható: 60, 90, 180, 200 leuért. Egészen művészi kivitelü teljes bőrkötésben 400 leu.

A püspök ur székfoglaló imája, programbeszéde, Ferenczy főgondnok üdvözlő beszéde néhány példányban kapható, ha a postaköltségre 10 leut beküldenek a tanács irodájára.

Báró Petrichevits Horváth Kálmán és elődei életrajza, dr. Boros Györgytől, az egyházi irodában kapható 20 leuért.

Gyallay Domokos: Dávid Ferenc bucsuzása cimü történelmi szinjátéka, melyet a Főtanács alkalmával oly nagy sikerrel adtak elő a kolozsvári D. F. E. I. K. tagjai, kapható az Unitárius Közlöny kiadóhivatalában. Ára portóköltséggel együtt darabonként 25 leu. A szinjáték a kolozsvári Ifjusági Egylet kiadása és igy minden jövedelem a kör céljaira fordittatik.

Sz.: 1084/1929. **Unitárius Püspöki Hivatal.**

U. P.

Pályázati hirdetés.

A toroczkói egyházközség lelkészi állása 1930 január 1-től üresedésbe jövén ottani lelkész nyugalomba vonulása következtében, ennélfogva ez állásra pályázatot hirdetek.

A lelkészi fizetés az alábbiakban van megállapitva:

1. Évi fizetés az egyházközségtől 48.000 leu.
2. 28 m³ (7 öl) tüzifa házhoz beszállitva.
3. Állami fizetéskiegészités.
4. Lakás és kert szabad használata.

Felhivom a lelkészeket, hogy a pályázni akarók a törvény által előirt és felszerelt pályázatukat 1929. év december 10-ig a püspöki hivatalhoz küldjék be.

Kolozsvárt, 1929 november 12.

Dr. Boros György,
püspök.

Minden kézirat Szent-Iványi Sándor szerkesztő cimére Cluj, Unitárius Kollégium küldendő.

Kéziratokat nem adunk vissza!

Előfizetési ár: Egész évre 60 L. Magyarországra 90 L. Egyes szám ára 8 L. Akik a 60 L. egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferenc-Egylet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapitódij 500 L. Minden pénz **Gálfi Lőrinc** egyleti pénztároshoz küldendő.

Nyomatott „Corvin"-könyvnyomdában Cluj-Kolozsvár, Str. Iorga (volt Jókai-utca) 17 sz